

DELTAGERSTATERNE SKAL SIKRE ET BARN, DER ER I STAND TIL AT UDFORME SINE EGNE SYNSPUNKTER, RETTEN TIL FRIT AT UDTRYKKE DISSE SYNSPUNKTER I ALLE FORHOLD, DER VEDRØRER BARNET; BARNETS SYNSPUNKTER SKAL TILLÆGGES PASSENDE VÆGT I OVERENSSTEMMELSE MED DETS ALDER OG MODENHED

DELTAGERSTATERNE SKAL SIKRE ET BARN, DER ER I STAND TIL AT UDFORME SINE EGNE SYNSPUNKTER, RETTEN TIL FRIT AT UDTRYKKE DISSE SYNSPUNKTER I ALLE FORHOLD, DER VEDRØRER BARNET; BARNETS SYNSPUNKTER SKAL TILLÆGGES PASSENDE VÆGT I OVERENSSTEMMELSE MED DETS ALDER OG MODENHED DELTAGERSTATERNE SKAL SIKRE ET BARN, DER ER I STAND TIL AT UDFORME SINE EGNE SYNSPUNKTER, RETTEN TIL FRIT AT UDTRYKKE DISSE SYNSPUNKTER I ALLE FORHOLD, DER VEDRØRER BARNET; BARNETS SYNSPUNKTER SKAL TILLÆGGES PASSENDE VÆGT I OVERENSSTEMMELSE MED DETS ALDER OG MODENHED DELTAGERSTATERNE SKAL SIKRE ET BARN, DER ER I STAND TIL AT UDFORME SINE EGNE SYNSPUNKTER, RETTEN TIL FRIT AT UDTRYKKE DISSE SYNSPUNKTER I ALLE FORHOLD, DER VEDRØRER BARNET; BARNETS SYNSPUNKTER SKAL TILLÆGGES PASSENDE VÆGT I OVERENSSTEMMELSE MED DETS ALDER OG MODENHED

At lytte og inddrage

– FN's børnekonvention og de frie skoler

DELTAGERSTATERNE SKAL SIKRE ET BARN, DER ER I STAND TIL AT UDFORME SINE EGNE SYNSPUNKTER, RETTEN TIL FRIT AT UDTRYKKE DISSE SYNSPUNKTER I ALLE FORHOLD, DER VEDRØRER BARNET; BARNETS SYNSPUNKTER SKAL TILLÆGGES PASSENDE VÆGT I OVERENSSTEMMELSE MED DETS ALDER OG MODENHED DELTAGERSTATERNE SKAL SIKRE ET BARN, DER ER I STAND TIL AT UDFORME SINE EGNE SYNSPUNKTER, RETTEN TIL FRIT AT UDTRYKKE DISSE SYNSPUNKTER I ALLE FORHOLD, DER VEDRØRER BARNET; BARNETS SYNSPUNKTER SKAL TILLÆGGES PASSENDE VÆGT I OVERENSSTEMMELSE MED DETS ALDER OG MODENHED

At lytte og inddrage

- FN's børnekonvention og de frie skoler

At lytte og inddrage

– FN's børnekonvention og de frie skoler

Redaktion:

Ole Hvilsom Larsen, kontorchef, Undervisningsministeriet

Lotte Davidsen, kommunikationsmedarbejder, Kommunikationssekretariatet,
Undervisningsministeriet

Grafisk tilrettelæggelse og omslag:

Kommunikationssekretariatet, Undervisningsministeriet

Fotos:

Lars Skaaning

Nu kun elektronisk

ISBN: 978-87-603-3034-6

At lytte og inddrage – FN's børnekonvention og de frie skoler

Internetadresse:

uvm.dk/at-lytte-og-inddrage

Forord

Når der tages beslutninger, der vedrører vores eget liv, vil vi gerne inddrages. Vi udvikler og vokser alle ved at blive lyttet til, inddraget og taget seriøst. Det gælder også børn og unge. Det er der international enighed om: FN's børnekonvention kræver, at børn inddrages ved alle forhold, der vedrører dem selv.

Det gælder i dagligdagen, og det gælder i sager, der skaber større ændringer i barnets liv. Denne publikation sætter fokus på den situation, at en fri skole ikke længere vil eller er i stand til at have et bestemt barn eller ung som elev.

Udfordringen er altid at lytte til børn og unge på en måde, der matcher deres alder og modenhed og samtidigt have omsorg for situationens kompleksitet. Det indebærer blandt andet, at børn og unge ikke skal gøres ansvarlige for beslutninger, som de ikke kan overskue konsekvenserne af. Men det er et misforstået hensyn, hvis børn og unge ikke involveres, inddrages og lyttes til. Deres syn og perspektiv på sagen skal også være kendt. Derefter kan vi som voksne træffe de vigtige beslutninger om børnenes og de unges liv.

Denne publikation er udarbejdet i samarbejde med Danske Skoleelever, Danmarks Privatskoleforening, Dansk Friskoleforening, Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig, Efterskoleforeningen, Foreningen af Kristne Friskoler, Frie Fagskoler, Lilleskolerne og Private Gymnasier og studenterkurser.

Tak til foreningerne for værdifuld sparring og opbakning til udarbejdelsen samt tilsagn om at følge op på publikationen.

Indledning

Skolens samarbejde med såvel forældrene som børnene er en vigtig del af den danske skolekultur.

Med denne publikation sætter Undervisningsministeriet fokus på, at elever på de frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler bliver inddraget, før skolerne træffer beslutning om at afbryde samarbejdet mellem skole og hjem ved at udskrive eller bortvise eleven. Fokus er altså på skolernes håndtering af elevinddragelsen, lige før der skal træffes beslutning om en udskrivning eller bortvisning. Men det er vigtigt, at der løbende foregår en dialog med eleven og forældrene. Dialog kan være med til at forebygge, at en udskrivning eller bortvisning bliver aktuel, og desuden sikrer dialogen, at det ikke kommer som en overraskelse for eleven og forældrene, at skolen overvejer dette alvorlige skridt.

Danmark har i 1991 tiltrådt FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder. Efter FN's børnekonvention artikel 12 har et barn, altså en person under 18 år, ret til at give udtryk for sine egne synspunkter. Barnet har krav på, at dets synspunkter indgår i grundlaget for beslutninger, der vedrører barnet.

Uddrag af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder

Artikel 12

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

En udskrivning af eller bortvisning fra skolen er sådan en beslutning, der vedrører barnet. Børnekonventionens krav om inddragelse betyder, at eleverne skal inddrages, og deres synspunkter skal indgå i grundlaget for skoleledelsens beslutning om at udskrive eller bortvise barnet.

Publikationen her er blevet til, efter at Folketingets Ombudsmand i 2014 henvendte sig til Undervisningsministeriet. Henvendelsen skete på baggrund af fem konkrete sager, hvor elever på frie skoler ikke var blevet inddraget, før de blev udskrevet af skolen.

Denne publikation skal sikre, at skolerne er opmærksomme på, at kravet om inddragelse efter FN's børnekonvention gælder i alle sager. Mange skoler har dog allerede gode procedurer, der sikrer elevens inddragelse.

Publikationen er rettet til skoleledelserne (ledere og bestyrelser), fordi ansvaret for inddragelsen ligger hos dem. Hvis en elev ikke er blevet inddraget, kan han eller hun tage kontakt til, Center for Elevrådgivning - Elevtelefonen, Danske Skoleelever eller Ombudsmandens Børnekontor, se kontaktoplysninger side 15.

Det skal understreges, at publikationens fokus på elevens inddragelse ikke betyder, at inddragelse af forældrene er uvigtigt. Forældrenes inddragelse er blot ikke publikationens fokus. Rettigheder og pligter for forældremyndighedsindehaver(ne) gælder samtidig med børnekonventionens krav om inddragelse af barnet.

Set fra elevens side

Det er en alvorlig beslutning, når en elev ikke længere kan fortsætte sin skolegang på en skole. For eleven er det et farvel til vennerne på skolen og til den kendte dagligdag. Det er en betydelig ændring i barnets og den unges liv, uanset årsagen til at skolegangen på skolen må ophøre.

FN's Børnekonvention siger, at børn skal inddrages, når der skal træffes beslutninger, som angår dem. Elevernes perspektiv er tit et andet end de voksnes. Når børn og unge høres om en sag, får de mulighed for at fortælle, hvordan sagen ser ud fra deres perspektiv. Eleven kan ofte tilføje nye og relevante vinkler på sagen, og inddragelsen kan i nogle tilfælde føre til en bedre og mere langsigtet løsning. Det kan være med til at kvalificere skolens grundlag for beslutningen.

Når nogle skoleledelser lader være med at høre en elev, som det overvejes at udskrive fra skolen, sker det ofte ud fra den betragtning, at en høring alligevel ikke vil ændre ved beslutningen. Det kan også ske af misforstået hensyn til eleven. Der er imidlertid altid en mulighed for, at eleven kan tilføje nyt til sagen.

Under alle omstændigheder kan inddragelsen være med til at gøre beslutningen og dens baggrund tydelig, så eleven får en større forståelse for sagen. Samtidig viser man respekt. Elevens integritet og værdighed tages al-

vorligt. En elev, der oplever at blive hørt, spurgt til råd og informeret, vil have større forståelse for løsningen.

Inddragelse kan også understøtte elevens demokratiske dannelse og oplevelse af at være i et samfund med frihed og folkestyre.

Inddragelsen er et signal til de øvrige elever og til omverdenen om, at skolen tager eleverne alvorligt.

Rammer på frie skoler

At være elev på en fri skole er ikke noget, man automatisk har ret til. Den enkelte frie skole beslutter selv, hvem de vil optage som elever. Derfor kan en fri skole også beslutte at udskrive eller bortvise en elev, selv om forældrene og eleven ikke ønsker det.

Skoleforeningerne finder, at det er af meget stor betydning for skolens omdømme, at denne frihedsret ikke benyttes i utide. Denne ret skal først og fremmest sikre, at skolerne optager elever og indleder samarbejde med forældre, der kan stå inde for skolens værdier, holdninger, traditioner og pædagogiske tankegange.

Uddrag af Lov om friskoler og private grundskoler m.v.

§ 1. Friskoler og private grundskoler (frie grundskoler) kan inden for rammerne af denne lov og lovgivningen i øvrigt give undervisning, **der stemmer med skolernes egen overbevisning**, og tilrettelægge undervisningen i overensstemmelse med denne overbevisning. Skolerne afgør inden for de samme rammer frit, hvilke elever de vil have på skolerne.

Stk. 2. Frie grundskoler giver undervisning inden for børnehaveklasse og 1.-9. klassetrin, som står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Skolerne skal efter deres formål og **i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder**, herunder ligestilling mellem kønnene. Skolerne kan tillige omfatte 1-årig undervisning på 10. klassetrin.

Uddrag af Lov om efterskoler og frie fagskoler

§ 1. Loven omfatter efterskoler og frie fagskoler, der tilbyder undervisning og samvær på kurser, hvis hovedsigte er **livsoplysning, folkelig oplysning og demokratisk dannelse**, og som er godkendt af undervisningsministeren til tilskud. Undervisningen skal have en bred almen karakter. Enkelte fag eller faggrupper kan have en fremtrædende plads, men aldrig på bekostning af det almene. Skolernes virksomhed skal tilrettelægges ud fra deres selvvalgte værdigrundlag.

Stk. 2. Efterskoler tilbyder unge elever kurser efter stk. 1 med henblik på **elevernes hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse**.

Stk. 3. Frie fagskoler tilbyder unge og voksne elever kurser efter stk. 1. Praktiske eller erhvervsrettede fag eller en kombination heraf skal have en fremtrædende plads i undervisningen og mindst udgøre 1/3 af den samlede undervisningstid for den enkelte elev. 2. pkt. gælder dog ikke elever på frie fagskoler, som følger prøveforberedende og kompetencegivende undervisning efter anden lovgivning, jf. § 1 a. Frie fagskoler, der udbyder husholdningsfag, kan tilbyde uddannelser inden for husholdningsfag. Undervisningsministeren kan fastsætte regler herom.

Hvis en skole beslutter at udskrive eller bortvise en elev, skal beslutningen ske inden for den generelle danske lovgivning, der sikrer, at ingen diskrimineres på grund af køn eller etnisk oprindelse.

En optagelse på en fri skole hviler på en aftale mellem forældrene og skolen. Skolen må derfor altid inddrage forældrene, hvis der sker ændringer af denne aftale.

Den danske lovgivning om de frie skoler bygger på et rummeligt skolesyn, så de frie skoler har vide rammer for at håndtere denne frihed.

Det er vigtigt, at både elever og forældre kender - og husker - rammerne for at være elev på skolen. Når eleven bliver optaget på skolen, skal skolen sørge for, at både forældre og barn kender rammerne.

Til brug for denne orientering er der udarbejdet et "handout": "Jeg har ret til at blive lyttet til - om dine rettigheder hvis du ikke mere må gå på skolen", der kan findes på uvm.dk/jeg-har-ret-til-at-blive-lyttet-til.

Det anbefales, at dette "handout" bruges af skolerne som en del af orienteringen af eleverne om rammerne for at være elev på skolen. Det kan for eksempel udleveres til eleverne eller indgå i undervisningen.

I situationen

Når en fri skole overvejer at afslutte samarbejdet ved at udskrive eller bortvise en elev mod elevens og forældrenes ønske, er det vigtigt, at skolens ledelse optræder professionelt. Processen omkring beslutningen bør være tydelig for både skolens ledelse, lærere og for eleven og dennes forældre.

Skolens ledelse bør sørge for, at eleven bliver hørt om udskrivningen eller bortvisningen og får en chance for at fremsætte sine egne synspunkter. Eleven skal inddrages som aktør i sine egne forhold.

Formålet er, at elevens synspunkter bliver taget alvorligt, og at barnet eller den unge bliver konsulteret og informeret, inden skolens ledelse træffer beslutningen. Det betyder, at synspunkterne, med passende hensyn til elevens alder og modenhed, skal indgå i overvejelserne om udskrivningen eller bortvisningen. Det betyder også, at eleven kender baggrunden for beslutningen.

Før situationen bliver så alvorlig, at en udskrivning kommer på tale, bør der have været en dialog med forældrene og med eleven. Ved en bortvisning har der ikke nødvendigvis været et forløb, der har givet anledning til en forudgående dialog om forholdene. Bortvisning sker kun under meget alvorlige og uacceptable omstændigheder.

Skoleledelsen skal sørge for, at det på et tidspunkt, før der træffes beslutning, bliver klart for eleven, at konsekvensen kan blive udskrivning eller bortvisning. Forældrene skal orienteres om, at skolen overvejer den alvorlige samtale med eleven.

Gode råd:

En god forberedelse er,

- at skolens ledelse har overvejet, om situationen kan løses med andre tiltag end en udskrivning eller bortvisning.
- at eleven inddrages så tidligt, at hans eller hendes synspunkter reelt kan påvirke beslutningen.
- at skoleledelsen sørger for, at problemstillingen står klart for forældrene, og at de forstår, hvorfor det er nødvendigt at udskrive eller bortvise eleven.
- at man fra skolens ledelses side gør sig klart, hvad man ønsker at opnå med dialogen.
- at skolens ledelse er i stand til at redegøre for, hvorfor den vil udskrive eller bortvise eleven.
- at skolens ledelse kan forklare, hvorfor der ikke er andre mulige løsninger.
- at skolens ledelse prøver at forudse, hvordan eleven vil reagere.

Dialogen

For eleven er det en både smertefuld, angstfuld og uoverskuelig situation, at skolens ledelse overvejer at udskrive eller bortvise ham eller hende.

Det er også for skolen en svær situation at udskrive eller bortvise en elev mod forældrenes og elevens ønske. Der er mange følelser involveret.

Samtalen med eleven vil altid være vanskelig, og den skal tilrettelægges omhyggeligt ud fra barnets alder og modenhed.

I samtalen med eleven bør skolens ledelse give sin begrundelse for at ville udskrive eller bortvise eleven, og eleven skal have mulighed for at fremlægge sine egne synspunkter og stille spørgsmål. Dialogen skal give skoleledelsen en viden om, hvordan eleven opfatter situationen. Børn og unge ser og oplever ikke nødvendigvis tingene på samme måde som skoleledelsen, lærerne og forældrene.

Det er en særlig udfordring, at man dels skal tage eleven alvorligt som den, der bliver direkte berørt af en udskrivning eller bortvisning, og dels ikke skal overvurdere elevens overblik over sin situation.

Dialogen med eleven skal ske sådan, at barnet eller den unge ikke kommer i en loyalitetskonflikt overfor sine for-

ældre. Dette er et dilemma, som skolens ledelse løbende må reflektere over. Det gælder særligt, når udfordringen ikke er, at det er eleven, der har gjort noget uacceptabelt, men at forældre og skole ikke kan blive enige - eller at forældrene indbyrdes ikke er enige.

Den måde, skolens repræsentant opfatter situationen på, kan godt smitte af på dialogen. Det er vigtigt, at eleven får mulighed for at formidle sin egen oplevelse af sagen. Det skal være en åben samtale.

For at det kan blive en god dialog, skal skolens repræsentant argumentere for baggrunden, være konkret, åben og lyttende og undgå at fortolke eller drage forhastede konklusioner. Skolens repræsentant skal sætte sig ind i elevens situation og synspunkter.

Dialogen skaber en mulighed for at støtte eleven og være med til at skabe en bedre forståelse for en situation, som eleven kan opfatte som meningsløs, kaotisk og uoverskuelig. Hvis en udskrivning eller bortvisning er uundgåelig, kan samtalen bidrage til, at eleven oplever det som lidt mindre indgribende.

Inddragelsen af eleven bør ske som led i skoleledelsens og lærernes daglige og løbende dialog med eleven. Det skal sikres, at eleven er klar over det, når en udskrivning kommer på tale.

Det kan ske ved en egentlig inddragelsessamtale, hvor elevens synspunkter er i centrum. Hvis eleven ikke ønsker at deltage i sådan en samtale, eller hvis eleven ønsker, at forældrene eller en anden voksen er til stede ved samtalen, må det accepteres.

Gode råd:

Ved en samtale er det vigtigt,

- at skolens repræsentanter er imødekommende og aktivt lyttende.
- at skolens repræsentanter stiller eleven enkle, åbne og konkrete spørgsmål, der passer til elevens alder og modenhed.
- at skolens repræsentanter gør det klart for eleven, at det handler om en udskrivning eller bortvisning.

FN's børnekonvention stiller ikke krav om, at der udarbejdes et skriftligt referat af elevens synspunkter og holdning til sagen. Det anbefales alligevel, at skolens repræsentanter udarbejder et skriftligt referat for at give skolen dokumentation for, at inddragelsen er sket. Af referatet bør fremgå dels elevens synspunkter og holdning til sagen, dels hvilke oplysninger skolens repræsentant har givet eleven under samtalen. Det vil være naturligt, at skolens ledelse kommenterer det, som eleven har sagt under samtalen, senest i den endelige beslutning.

Referatet bør sendes til forældrene så hurtigt som muligt. Forældrene bør senest få en kopi sammen med meddelelsen om skolens endelige beslutning.

Hvis der ikke er gennemført en egentlig samtale, og skoleledelsens kendskab til elevens synspunkter og holdninger i stedet bygger på den løbende dialog, kan ledelsen skrive dette ned og udlevere det til eleven og forældrene. Skoleledelsen kan eventuelt tilbyde en samtale, før der træffes endelig beslutning, hvis forældrene ønsker det.

Skolens ledelse kan på forhånd overveje disse temaer og udarbejde en "Guide til inddragelse af elever" som en del af skolens procedure for ophør af samarbejde mellem skole og hjem. Det vil være naturligt, at skolens elever inddrages i arbejdet med sådan en guide for den enkelte skole. Det kan for eksempel ske i samarbejde med elevrådet.

Opfølgning

Hvis en fri skole udskriver eller bortviser en undervisningspligtig elev, skal skolen underrette elevens bopælskommune om, at eleven ikke længere deltager i skolegangen på denne frie skole.

Bistand og vejledning

Som elev kan du henvende dig til

Center for Elevrådgivning - Elevtelefonen

Tlf.: 70 22 05 33

Mail: info@elevtelefonen.dk

Web: www.elevtelefonen.dk

Elevtelefonens rådgivning er anonym, hvis du ønsker det. Du kan ringe til Elevtelefonen uden at fortælle, hvad du hedder, hvor du bor eller går i skole.

Danske Skoleelever

Tlf. 70 22 00 33

Mail: dse@skoleelever.dk

Web: <http://www.skoleelever.dk>

Ombudsmandens Børnekontor

Tlf.: 33 13 25 12

Mail: post@ombudsmanden.dk

Web: <http://boernekontoret.ombudsmanden.dk>

Skoleledelserne kan henvende sig til skoleforeningerne

Danmarks Privatskoleforening

Tlf.: 33 30 79 30

Mail: info@privatskoleforening.dk

Web: <http://www.privatskoleforening.dk>

Dansk Friskoleforening

Tlf.: 62 61 30 13

Mail: df@friskoler.dk

Web: <http://www.friskoler.dk>

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Tlf.: 74 62 41 03

Mail: dssv@dssv.dk

Web: <http://www.dssv.dk/>

Efterskoleforeningen

Tlf.: 33 12 86 80

Mail: info@efterskoleforeningen.dk

Web: <http://www.efterskoleforeningen.dk>

Foreningen af Kristne Friskoler

Tlf.: 97 35 20 99

Mail: fkf@kristne-friskoler.dk

Web: <http://www.kristne-friskoler.dk>

Frie Fagskoler

Tlf.: 33 11 12 91

Mail: vej@friefagskoler.dk

Web: <http://friefagskoler.dk>

Lilleskolerne

Tlf.: 44 22 79 20

Mail: post@lilleskolerne.dk

Web: <http://lilleskolerne.dk/forside>

Private Gymnasier og studenterkurser

Tlf.: 33 30 79 25

Mail: private@gymnasier.dk

Web: <http://www.gymnasier.dk>

**UNDERSVINGS
MINISTERIET**

